

Quo vadis budżecie obywatelski?

Borys Martela i Piotr Drygała

9. Forum Praktyków Partycypacji realizowane jest z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

**Aktywni
Obywatele**
Fundusz Krajowy

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Plan sesji

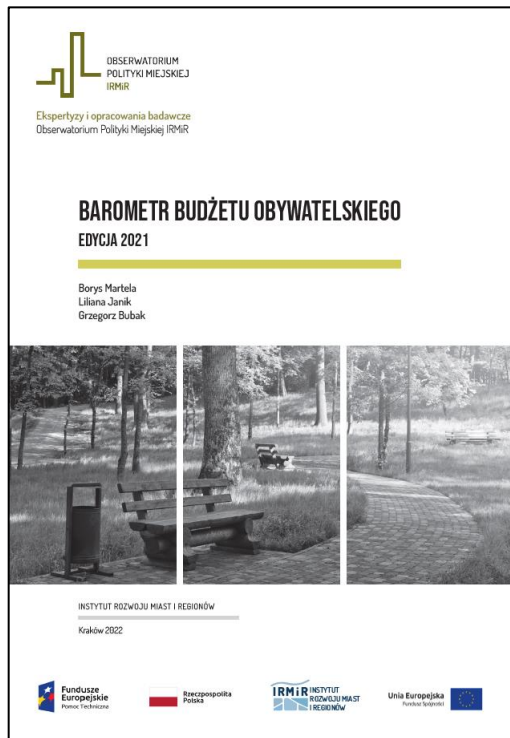
Kondycja BO i refleksja praktyków na temat czterech lat funkcjonowania przepisów krajowych dot. tego mechanizmu:

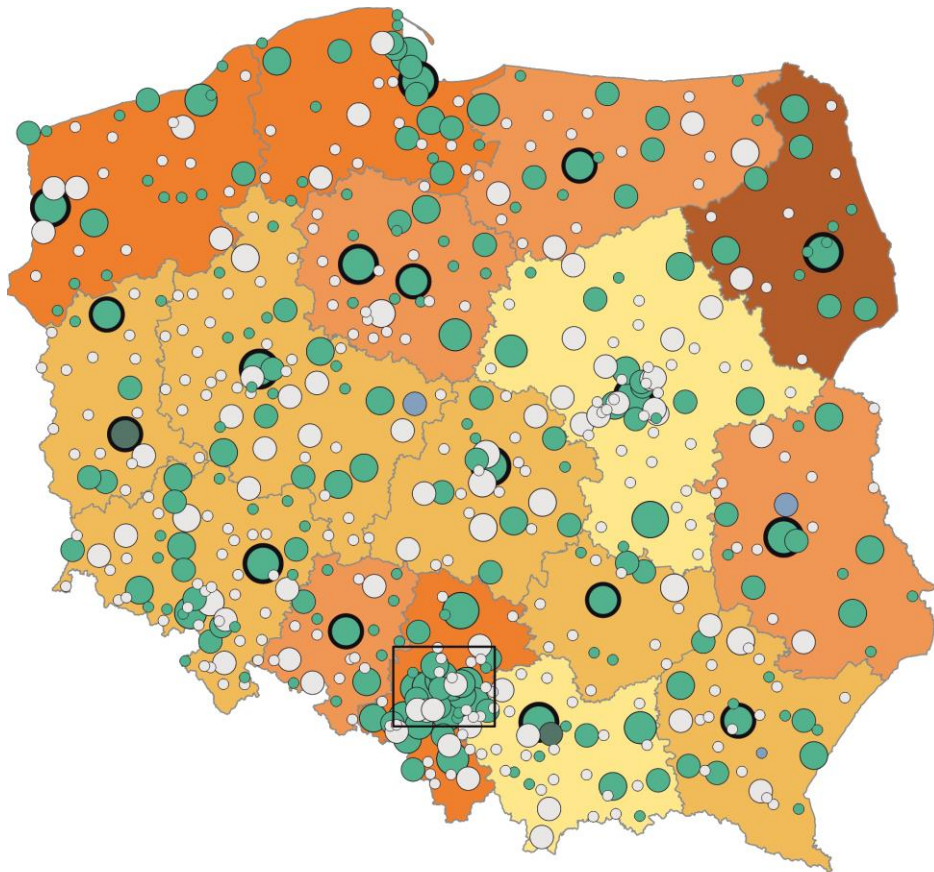
- Prezentacja wyników badań budżetów obywatelskich w 2021 roku
- Pytania i odpowiedzi dotyczące *Barometru BO*
- Przepisy BO i dotychczasowe pomysły ich modyfikacji
- Zastanówmy się wspólnie, jak poprawić przepisy dotyczące BO

Wyniki badań BO w 2021 roku

Barometr BO 2021

- Druga edycja badania
- Analiza BO zorganizowanych na podstawie art. 5a ust. 3-7 **ustawy o samorządzie gminnym** (u.s.g.)
- **Badania całkowite** dotyczące gmin miejskich i miejsko-wiejskich z ośrodkiem miejskim zamieszkałym przez min. 5 tys. mieszkańców (N=582)
- Realizacja: Obserwatorium Polityki Miejskiej w Instytucie Rozwoju Miast i Regionów
- Dziś **premiera**. Pełen tekst dostępny na: www.obserwatorium.miasta.pl

Kategoria wielkości miast

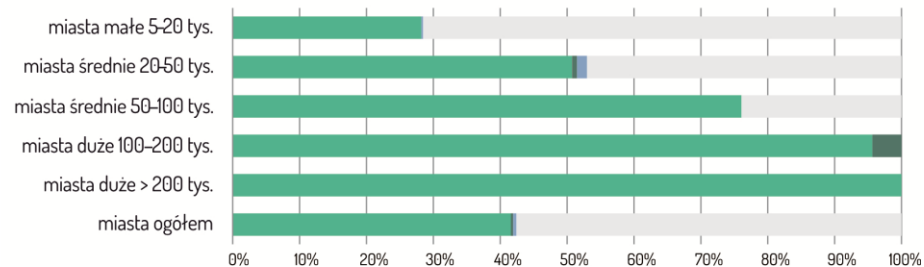
- miasta małe 5–20 tys.
- miasta średnie 20–50 tys.
- miasta średnie 50–100 tys.
- miasta duże 100–200 tys.
- miasta duże powyżej 200 tys.
- miasta wojewódzkie

Budżet obywatelski w 2021 roku

- dwie edycje
- jedna edycja
- edycja przerwana bez rozstrzygnięcia
- brak

Odsetek miast, które rozstrzygnęły BO w 2021 roku

- < 30%
- 30–40%
- 40–50%
- 50–60%
- > 60%

Ryc.4. Występowanie budżetu obywatelskiego w 2021 roku

Objaśnienia: N=582 miasta pow. 5 tys. mieszkańców. Za „rok BO” uznano rok, w którym wybrano projekty zgłoszone w ramach BO.

Źródło: badania własne IRMiR

Występowanie i pieniądze w BO

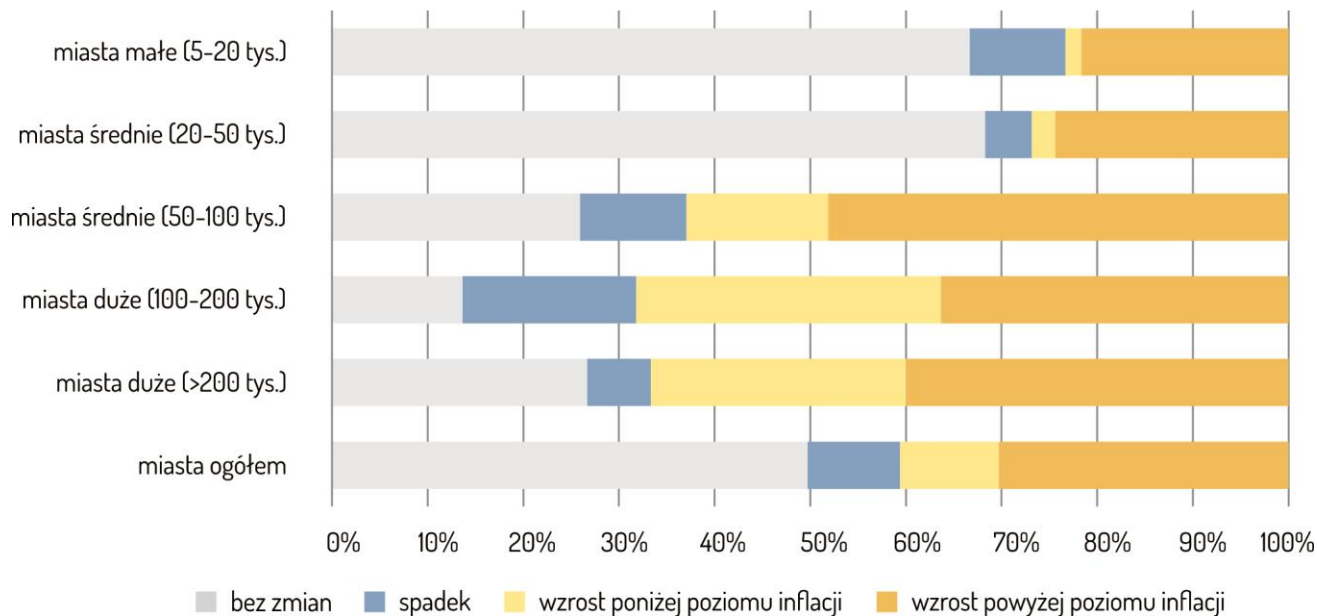
- BO zorganizowało **42% miast** (N=244) w 2021 roku – to o 11 pkt procentowych więcej niż rok wcześniej
- We wszystkich BO do wydania łącznie było **627,5 mln zł**
- Średnia wysokość budżetu obywatelskiego spadła z 2,96 mln zł w 2020 roku do **2,50 mln zł** w 2021 roku
- Przeciętna kwota BO na mieszkańca to **24 zł**
- Środki na BO stanowiły średnio **0,36% planowanych wydatków ogółem** w miastach

Rekordy wysokości BO

Najwyższe

kwoty BO ogółem	udziały BO w wydatkach	kwoty BO per capita
Warszawa (93,5 mln zł)	Ciechanów (1,02%)	Sopot (113,4 zł)
Kraków (35 mln zł)	Karczew (0,93%)	Świnoujście (80,6 zł)
Łódź (26 mln zł)	Sopot (0,90%)	Polkowice (72,2 zł)
Wrocław (25 mln zł)	Pińczów (0,83%)	Gorzów Wielkopolski (60,8 zł)
Poznań (22 mln zł)	Pszczyna (0,79%)	Ciechanów (54,4 zł)

Zmiany wysokości BO

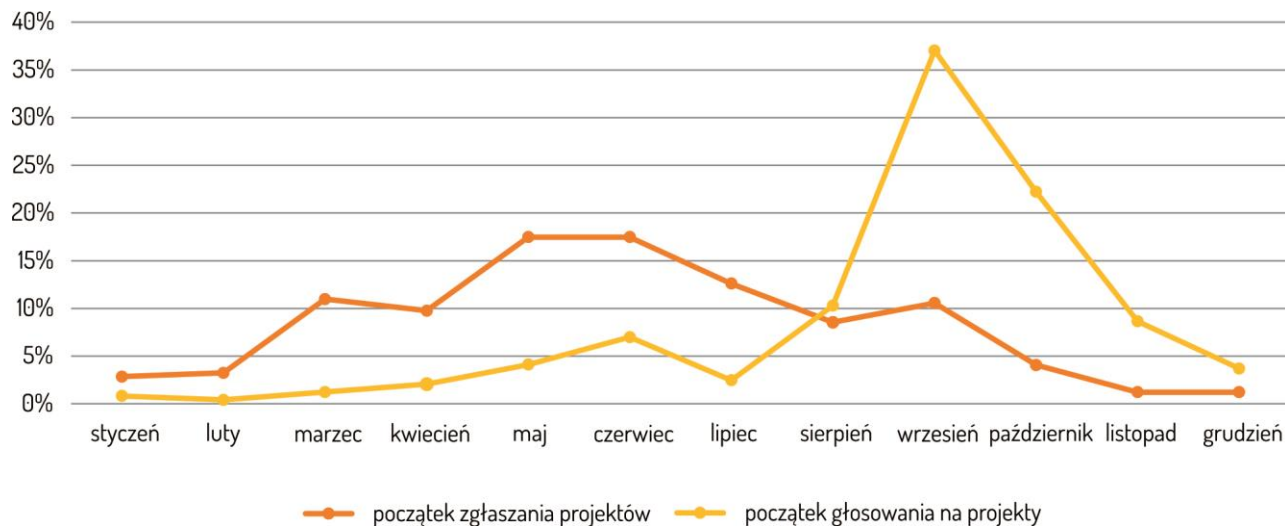
Ryc. 10. Zmiana wysokości nominalnego BO w 2021 roku w stosunku do 2020 roku

Objaśnienia: N=165 miast, które przeprowadziły dwie edycje BO w I. 2020–2021.

Źródło: badania własne IRMiR

Harmonogramy BO

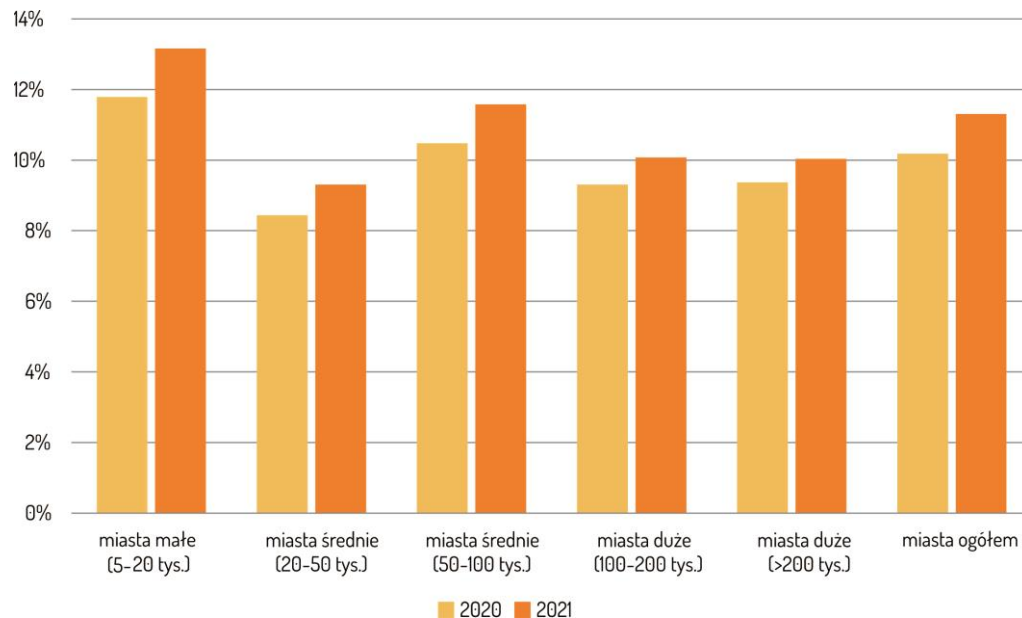

Ryc. 8. Miesiące rozpoczęcia zgłaszania i głosowania na projekty w BO w 2021 roku

Objaśnienia: N=246 edycji BO w 2021 roku. Z obliczeń dotyczących głosowania wyłączone Dzierżgoń, Ozorków i Trzebiatów – w tych miastach wszystkie zgłoszone projekty mieściły się w przewidzianej puli środków na BO i przeszły do realizacji bez głosowania.

Źródło: badania własne IRMiR

Frekwencja w BO

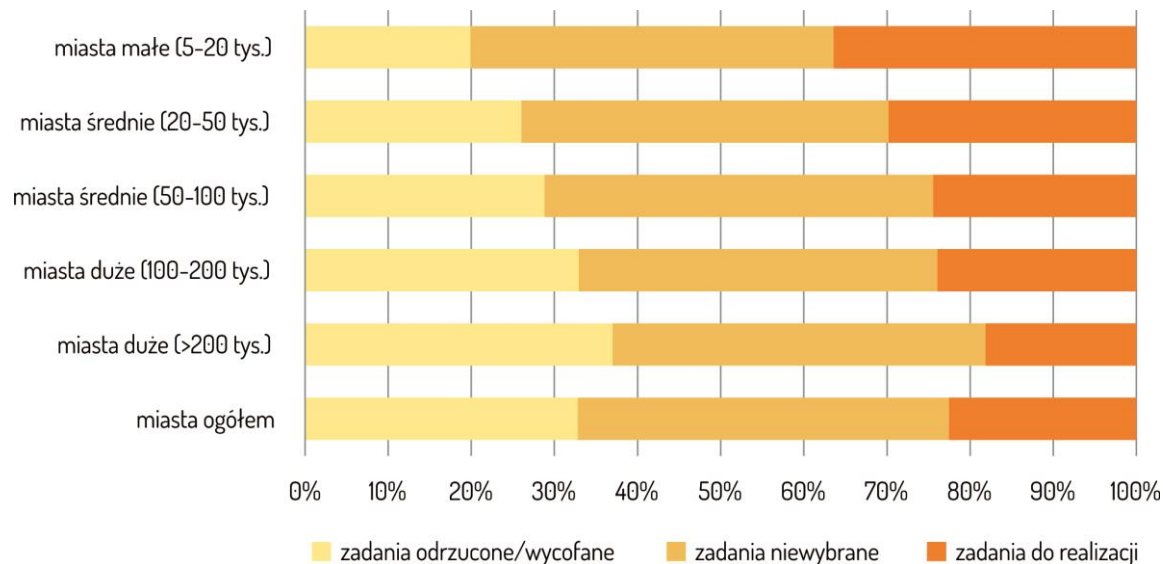

Ryc. 13. Frekwencja w głosowaniu w BO w 2020 i 2021 roku

Objaśnienia: N=168 edycji BO w N=162 miastach w 2020 roku oraz N=229 edycji BO w 2021 roku w N=227 miastach, w których odbyło się głosowanie i dla których mieliśmy informacje odnośnie do liczby głosujących. Dane na temat frekwencji są szacunkowe i bazują na wyniku ilorazu liczby głosujących i liczby mieszkańców za BDL GUS (stan na 31 grudnia roku poprzedzającego głosowanie).

Źródło: badanie własne IRMiR

Szansa na sukces

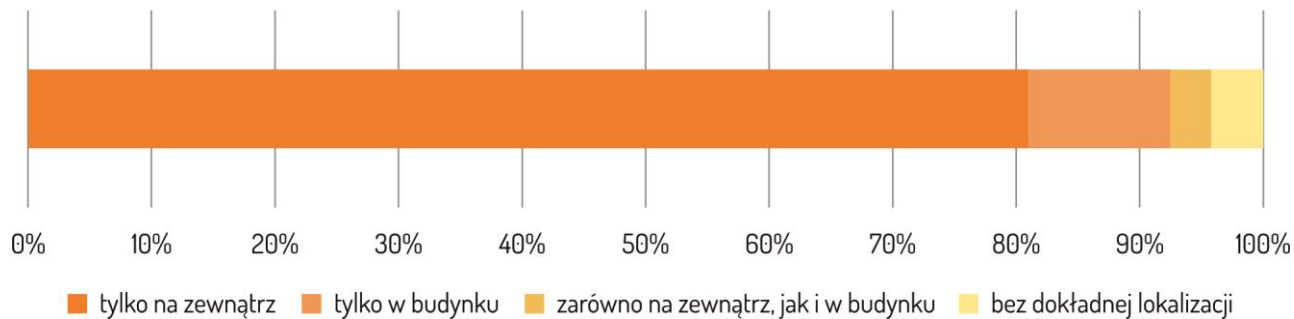

Ryc. 15. Odsetek projektów odrzuconych, niewybranych i skierowanych do realizacji w BO w 2021 roku

Objaśnienia: N=16594 projekty złożone w ramach N=246 edycji BO zorganizowanych w 2021 roku w N=244 miastach.

Źródło: badanie własne IRMiR

Zwycięskie projekty

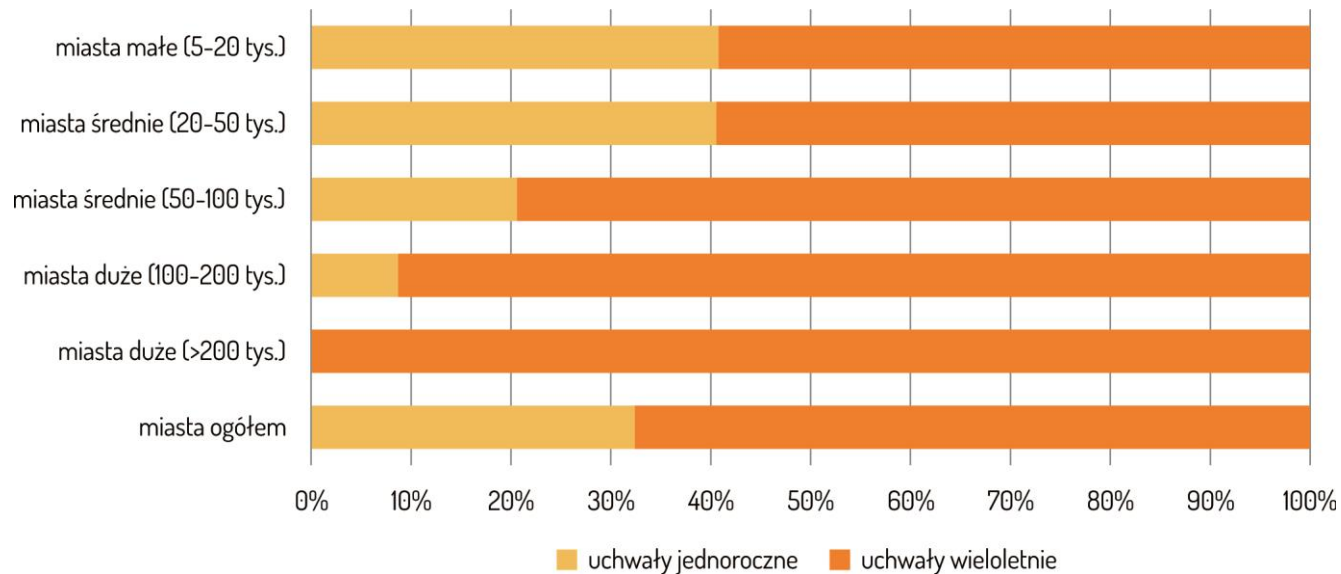

Ryc. 16. Odsetek łącznych kosztów projektów według lokalizacji dla miast ogółem

Objaśnienia: N=3745 projektów wybranych w N=582 miastach powyżej 5 tys. mieszkańców

Źródło: badania własne IRMiR

Podstawy prawne

Ryc. 5. Jednoroczne i wieloletnie uchwały dot. BO obowiązujące w 2021 roku

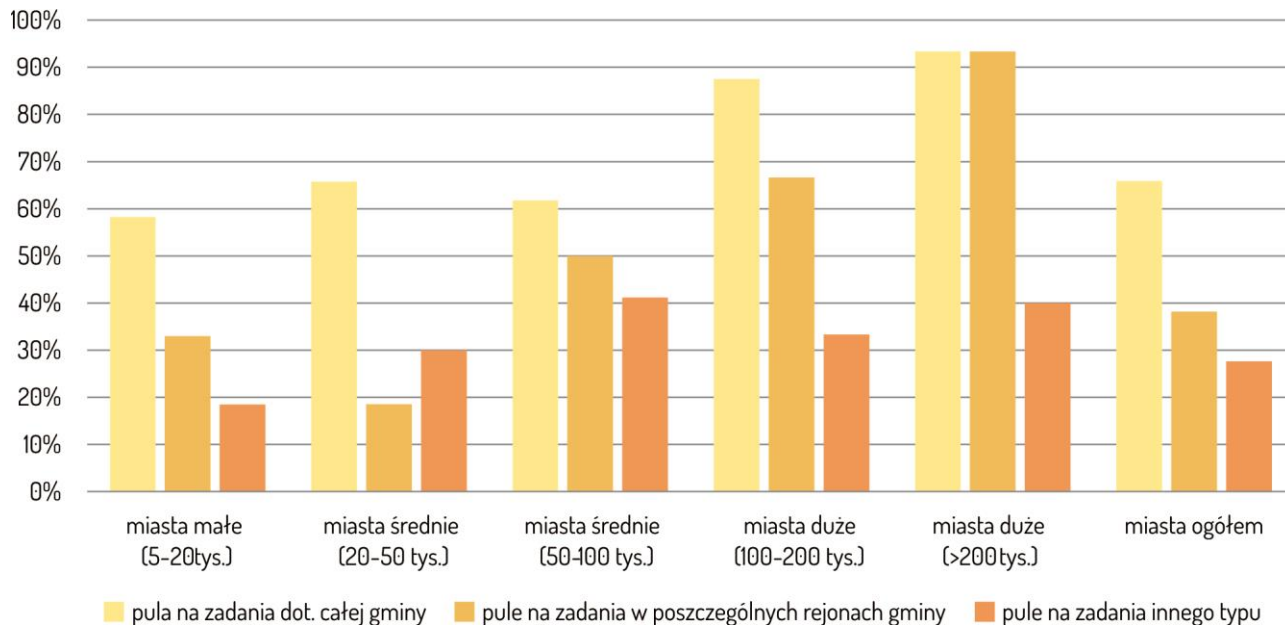
Objaśnienia: N=244 uchwały, na podstawie których przeprowadzono N=246 edycji BO w miastach pow. 5 tys. mieszkańców w 2021 roku.

Źródło: badania własne IRMiR

Problemy prawne z uchwałami

- Cały czas występuje problem ograniczania prawa do udziału w BO **osób niepełnoletnich** w przypadku zgłaszania projektów (18,4% miast) i głosowania (16,4%)
- Pojedyncze przypadki wymogu **meldunku** lub wpisu do rejestru wyborców
- Sporadyczne **zakazy zgłaszania projektów** w BO przez władze miasta (np. burmistrza w Rypinie) czy pracowników urzędu w Tucholi
- Zdarzają się miasta, gdzie wnioski mogą składać **nie tylko mieszkańcy**, ale także np. NGO czy organy jednostek pomocniczych

Podziały kwot w BO

Ryc. 11. Podział środków na pule w BO w 2021 roku

Objaśnienia: N=246 edycji BO zorganizowanych w 2021 roku w N=244 miastach.

Źródło: badanie własne IRMiR

Nietypowe pule

- zielone (np. Gdańsk, Gdynia, Jelenią Góra, Kalisz)
- rewitalizacyjne (Ostrów Wielkopolski i Rawa Mazowiecka)
- oświatowe/szkolne (Gorzów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Piotrków Trybunalski, Słupsk)
- młodzieżowe (Łomża)
- dla odbiorców w różnym wieku (pula młodzieżowa w Łomży i trzy pule w Zgorzelcu sprofilowane pod grupy odbiorców: do 26 lat, 26–60 lat i powyżej 60 lat)
- będące kontynuacją, modernizacją lub utrzymaniem wcześniejszych inwestycji z BO (Jaworzno)
- dotyczące rodzinnych ogródków działkowych (Piotrków Trybunalski)
- dotyczące instytucji miejskich (Radom)

O czym jeszcze w raporcie?

- Szczegółowe dane i analizy dotyczące wszystkich etapów organizacji BO
- Zestawienia pozwalające na ocenę miasta na tle ośrodków podobnej wielkości
- Ciekawe przypadki, jak:
  - miasta, gdzie głosuje się za albo i przeciw
  - miasto, gdzie projekty weryfikuje się po głosowaniu
- Analiza zwycięskich projektów

Zapraszamy do lektury raportu, a także do kontaktu.

Wszystkie informacje dostępne na **www.obserwatorium.miasta.pl**

**Historia
propozycji
zmian
przepisów u.s.g.**

Obowiązujące przepisy (art. 5a u.s.g.)

- 3.** Szczególną formą konsultacji społecznych jest budżet obywatelski.
- 4.** W ramach budżetu obywatelskiego mieszkańcy w bezpośrednim głosowaniu decydują corocznie o części wydatków budżetu gminy. Zadania wybrane w ramach budżetu obywatelskiego zostają uwzględnione w uchwale budżetowej gminy. Rada gminy w toku prac nad projektem uchwały budżetowej nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego.
- 5.** W gminach będących miastami na prawach powiatu utworzenie budżetu obywatelskiego jest obowiązkowe, z tym że wysokość budżetu obywatelskiego wynosi co najmniej 0,5% wydatków gminy zawartych w ostatnim przedłożonym sprawozdaniu z wykonania budżetu.
- 6.** Środki wydatkowane w ramach budżetu obywatelskiego mogą być dzielone na pule obejmujące całość gminy i jej części lub kategorie kwotowe projektów dotyczące całości obszaru gminy lub jej części.

Obowiązujące przepisy (art. 5a u.s.g.)

7. Rada gminy określa w drodze uchwały wymagania, jakie powinien spełniać projekt budżetu obywatelskiego, w szczególności:

- 1)** wymogi formalne, jakim powinny odpowiadać zgłaszane projekty z uwzględnieniem – o ile jest to możliwe – uniwersalnego projektowania, o którym mowa w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062);
- 2)** wymaganą liczbę podpisów mieszkańców popierających projekt, przy czym nie może być ona większa niż 0,1% mieszkańców terenu objętego pulą budżetu obywatelskiego, w którym zgłaszany jest projekt;
- 3)** zasady oceny zgłoszonych projektów co do ich zgodności z prawem, wykonalności technicznej, spełniania przez nie wymogów formalnych oraz tryb odwołania od decyzji o niedopuszczeniu projektu do głosowania;
- 4)** zasady przeprowadzania głosowania, ustalania wyników i podawania ich do publicznej wiadomości, biorąc pod uwagę, że zasady przeprowadzania głosowania muszą zapewniać równość i bezpośredniość głosowania.

Propozycja zmian ZMP + V FPP

- 3.** Szczególną formą konsultacji społecznych z mieszkańcami jest budżet obywatelski (partycypacyjny).
- 4.** W ramach budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego) mieszkańcy w decydują corocznie o części wydatków budżetu gminy. Zadania wybrane w ramach budżetu obywatelskiego zostają uwzględnione w uchwale budżetowej gminy. Rada gminy w toku prac nad projektem uchwały budżetowej nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego.
- 5.** W gminach będących miastami na prawach powiatu utworzenie budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego) jest obowiązkowe, z tym że wysokość budżetu obywatelskiego wynosi co najmniej 0,5% wydatków gminy zawartych w ostatnim przedłożonym sprawozdaniu z wykonania budżetu.
- 6.** Środki wydatkowane w ramach budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego) mogą być dzielone na pule obejmujące całość gminy lub jej części w postaci jednostek pomocniczych, grup jednostek pomocniczych albo innych obszarów wydzielonych na potrzeby budżetu obywatelskiego, określonych przez radę gminy w uchwale, o której mowa w ust. 7
- 7.** Rada gminy określa w drodze uchwały zasady i tryb przeprowadzenia budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego).

Propozycja po seminarium w Stoczni w 2020 r.

- Należy wykreślić art. 5a ust. 3-7.
- Powinno się dodać art. 5d w brzmieniu:
  - 1.** Gmina podejmuje działania na rzecz wspierania i upowszechniania aktywności obywatelskiej oraz wzmocnienia udziału mieszkańców we współdecydowaniu o rozwoju gminy.
  - 2.** Rada gminy może utworzyć budżet obywatelski.
  - 3.** Zasady i tryb funkcjonowania budżetu obywatelskiego, w szczególności zasady zgłaszania pomysłów, oceny zgłoszonych pomysłów, odwołania od negatywnego wyniku oceny zgłoszonych pomysłów oraz sposobu wyboru pomysłów do realizacji, określa uchwała rady gminy wypracowana w procesie konsultacji z mieszkańcami gminy, o których mowa w art. 5a ust. 1.

**Co dalej z
przepisami?**

Warianty do dyskusji

- Staramy się poprawić punktowo przepisy w u.s.g., które mamy
- Wprowadzamy nową wersję odchudzonych przepisów dot. budżetu obywatelskiego, który jest cały czas definiowany jako szczególna forma konsultacji społecznych
- Uznajemy, że specyfika BO wymaga, aby potraktować go jako narzędzie jakościowo inne niż konsultacje

Dziękujemy

Piotr Drygała (pdrygala@dg.pl)
Borys Martela (bmartela@irmir.pl)